

լը անբաւ շոգիներու կամ ամպերու պատճառ ըլլայ : Լյս ամպերը իրենց ձևանալու ատենէն սկսած են հիւսիսային կիսագնտին վրայ արշաւել այն քամիներուն բռնութեամբը , որ վեց ամիս անընդհատ շարունակութեամբ հնդկային ծովերուն վրայ նոյն ուղղութեամբ կը փչեն հարաւէն դէպ 'ի հիւսիս . այս ամպերուն մէկ մասը Լստրալիայի բարձր լեռներուն վրայ բռնուելով , կրնան պատճառած ըլլալ այն ջուրց հեղեղները , որոնց վրայ օրագիրները այնչափ խօսեցան :

„ Եւրոյն բանով կը մեկնուի նաև հարաւային արեւմտեան քամին անընդհատ տեւելը տարիէ մը 'ի վեր . որովհետեւ եթէ այնպիսի մեծ յեղափոխութիւն մը պատահի հարաւային բևեռին կողմերը , որով այնչափ ամպեր ձևանան , հարկաւ կը հետեւի որ այդ յեղափոխութիւնն ուժգին քամիներու ալ պատճառ ըլլայ „ :

Որչափ ալ անտեղի երևնայ այս դժբաղդութիւնս , բայց այս ստոյգ է որ հարաւային բևեռը շատ աւելի հրաբուխներ ունի՝ քան թէ հիւսիսայինը . և թէ անցեալ տարի ու աս տարուանս սկիզբները քանի մը նորանոր հրաբուխներ բռնկեցան այդ կողմերը , որոնց թերևս ազդեցութեանը հետեանքը սեսուի կերպով մը մագնիսացեալ ասեղներուն կրած պլայլութիւնը , որ ատ հրաբուխներուն բռնկած միջոցը տեսնուեցաւ կողմնացոյցներուն վրայ :

Թորթի գործաճոշքիւնը Միացեալ Աւստրալիայի մէջ :

Միացեալ Նահանգաց մէջ թղթի գործածութիւնը շատ աւելի է քան թէ Վաղղիա և Բնգղիա միանգամայն առած : Վաղղիա որ 37 միլիոն բնակիչ ունի , 70,000 տակառաչափ թղթոյ կը հանէ ամէն տարի իր գործարաններէն , որուն եօթնին մէկ մասը միայն դուրս կը խաւրուի :

Բնգղիա՝ Խաչանտան ու Սկոտլանտ մէկտեղ առած , որ 28 միլիոն բնակիչ ըսել է , 66,000 տակառաչափ թղթոյ միայն կը հանէ . երկուքը մէկտեղ 136,000 տակառաչափ թղթոյ , 64 միլիոն մարդկան համար . իսկ Բմերիկացիք 200,000 տակառաչափ թուղթ կը հանեն 30 միլիոն ժողովրդեան համար : Լյս այսպէս ըլլալով ըսել է թէ Միացեալ Նահանգաց բնակիչ մը անգղիացոյ և գաղղիացոյ մը գործածած թղթին եռապատիկը կը սպառէ : Թերևս այս տարօրինակ գործածութեան պատճառը՝ առևտրական գործոց յաճախութիւնը կարծուի . բայց վիճակագրութիւնը կը ցուցնէ մեզի թէ այսչափ թղթոյ գործածութեան առաւելութիւնը մեծագոյն մասամբ մտաւոր աշխատութեան արգասեաց համար է :

3000^{էն} աւելի օրագիրք կը հրատարակուին Միացեալ Նահանգաց մէջ , որոնցմէ ոմանք 173,000 օրինակ կը հանեն , ինչպէս՝ Լիւ-Լաբը , Ուիլի , Թորիպիոն ըսուածները , և ոմանք ինչպէս Հայրըրս , Մընթըր , Մէկէղին ըսուած ամսական հանդէսները , 168,000 օրինակ . վեց ամսուան մէջ 60,000 օրինակ տպագրեցին Մաքաւրի Բնգղիոյ պատմութենէն :

Իսկ վաճառականութեան մէջ խիստ քիչ թուղթ կը գործածէ Բմերիկա , այն բաներու մէջ որոնց գործածութիւնը շատ է ուրիշ տեղեր . ինչպէս են պահարան , ծրարք , ծանուցագիր ևն : Միացեալ Նահանգաց մէջ նախ հնարեցաւ նամակաց պահարան շինել խոշոր սևորակ թղթէ : Լյս պահարաններս շատ չկոտրտուելով՝ աւելի լաւ կը պահեն նամակները երկայն ժովային ճանապարհորդութեց՝ ժամանակ : Բմերիկացի վաճառականք շատ կը գործածեն յարդէ , արմաւենիի տերեւներէ , զսնազան ծառոց կեղևներէ շինուած թղթերը , որոնք գրեթէ Լաբոպա անծանօթ են :

Հասարակ թղթոյ գործածութիւնը այնչափ աւելցաւ Բմերիկա այս վերջի տարիներս որ լաթի կտորտուանքը քիչ

գալով, ամենայն հնարք բանեցուցին ուրիշ ճար մը գտնելու . և թէպէտ շատ վարձք խոստացան օրագիրք, մանաւանդ Վիւ-Լորք, բայց դեռ չկրցան յաջողիլ ուրիշ յարմար նիւթ մը անոր տեղը փոխանակելու : Արչափ ալ մեծ է Սիւսեալ նահանգաց մէջ թղթոյ գործածութիւնը, դեռ ակաւելի կը շատնար եթէ գինն ալ աժան ըլլար, թէպէտ ամերիկացի արուեստաւորք ամենայն ճարտարութիւն և խնայութիւն ի գործ կը դնեն, սակայն լաթի կտորուանքներու նուազութիւնը թղթոյն արժէքը միշտ բարձր կը բռնէ :

Սիւսեալ նահանգաց մէջ բանուկ 800 թղթի գործարան կայ, 3000 մեքենայով, որ ամէն տարի 270 միլիոն լիտր թղթոյ կը հայթայթեն . մէկ լիտրը 10 գաղղիական «անդի» հաշուելով՝ 27 միլիոն տոլար (146 միլիոն ֆր.) կը գումարի : Այստի թուղթ շինելու համար պէտք է 405 միլիոն լիտր լաթի կտոր, և իւրաքանչիւր լիտրը 4 «անդի» դնելով՝ կը գումարի 16,200,000 տոլար . աշխատութիւնն և շինելուն ծախքն ալ վրան աւելցնելով՝ բոլոր թղթոյն գինը կ'ըլլայ 23,625,000 տոլար : Իրենց երկրէն զատ Սիւսեալ նահանգք դրսէն ալ շատ լաթի կտոր բերել կու տան . մանաւանդ Խաւիպէն, Տաճկաստանէն ու Ղաթրիպէն : 1853ին 22,766,000 լիտր քուրջ բերին դրսէն, որ 982,873 տոլար կ'ընէ . նոյն 1853 տարին միայն Ղաթրիպ 2,666,005 լիտր թուղթ մտուցին :

Թանաքին գիշտը :

Թանաքը հնարողին անունը անծանօթ մնացած է պատմութեանց մէջ . բայց հաւաստի է որ խիստ հին գիւտ է :

Պոլիկնոտ և Սիլոն ակեռացի առուանի պատկերահանները գինւոյ մըրուրէն կը շինէին իրենց գործածած

թանաքը, որ դիրտ գինւոյ անուամբ ծանուցուած էր : Ըստ Պլինիոսի, Սիւտրուվիոսի և Վիոսկորիտեայ հինք առ հասարակ թանաքը կը շինէին ձանձախարիթէ, և կամ թեթ և փայտի ածուխէ՝ տեսակ մը խեժի ջրով զանգելով . Վիոսկորիտեայ աւանդած նուսխային նայելով՝ երեք ունկի ձանձախարիթին մէկ ունկի խեժ կը դնէին : Պլինիոս կ'ըսէ թէ Հնդկաստանէն տեսակ մը թանաք կու գայ որուն բաղադրութիւնը չենք գիտեր . անշուշտ չինու թանաքին մէկ տեսակը եղած պիտի ըլլայ . և կ'աւելցնէ թէ որ և իցէ թանաք լաւ սեպուելու համար պէտք է որ քանի մը օր արևուն մէջ կենայ : Իսկ ան թանաքը որուն մէջ օշինգրի ոգիք կը դրուի՝ մկները չեն կրծեր ան գիրքը կ'ըսէ : Հիները դարձեալ տեսակ մը թանաք կը շինէին քանի մը տեսակ ձկանց արիւնէն :

Խորագիրերն ու վերնագիրերը կարմրագեղով կը գրէին . Սիլիզիոսի ըսածին համեմատ սուսրով կամ եղենափայտի խաշիւնով կը շինէին : Երբեք և թագաւորք ծիրանեգոյն թանաքով մը կը գրէին, որ իրենցմէ զատ ուրիշները իշխանութիւն չունէին նոյն թանաքը գործածելու, և կը շինուէր ծիրանւոյ ներկէն :

Տպագրութեան թանաքը հղանտացի մը հնարած է, Լաւրենտիոս Վոսթեր անունով՝ Հարլէմ ծնած : Իսկ գրութեան համար սովորական եղած թանաքին բաղադրութեան գտնողը, որ ինչուան ցոյսօր կը գործածուի, յայտնի չէ . բայց կը տեսնուի որ նոյնպէս հին գիւտ է, որովհետև Պլինիոս իրեն բնական պատմութեանը մէջ կը յիշատակէ գղտորի և երկաթի աղին յատկութիւնները : Չինու թանաքը, որուն գործածութիւնը անյիշատակ ժամանակէ ի վեր մտած է յԱլքրոպա, կը շինուի քանի մը տեսակ բոյսերու խաշիւնէն, իշու կաշին սոսնձէն ու կանթեղի մուրէն :